

Het hele kind, de hele dag. Onder deze vlag zijn kinderen tot tien jaar in Zweden de hele dag onder dak. Kunnen wij iets leren van het Zweedse model?

Peter van Zijl

Inspiratie vanuit Zweden?

Nederland staat aan de vooravond van de verplichting vanuit het basisonderwijs buitenschoolse activiteiten te organiseren of te zorgen voor passende samenwerking met organisaties die buitenschoolse opvang regelen. In Zweden is vijftien jaar geleden een dergelijke ontwikkeling gestart. Reden voor een aantal vertegenwoordigers van Nederlandse kinderopvangorganisaties, scholen en lokale overheden voor een vierdaagse studiereis naar Zweden in december 2006.

In het Zweedse systeem is er kinderopvang vanaf één tot zes jaar. Vanaf zes jaar gaan de kinderen naar school tot ze vijftien zijn. Van de kinderen zit 95 procent vijf dagen in de week op school van 6:30 uur tot 18:30 uur. Scholen zijn verplicht tot en met negen jaar bso aan te bieden. Er bestaat tieneropvang vanaf tien jaar, dit is echter geen verplichting vanuit het basisonderwijs. In Zweden gebruikt men de term 'hela barnet – hela dagen': het hele kind, de hele dag. De doelstelling in Zweden is om arbeid en zorg te integreren en hierdoor efficiënter en effectiever de aanwezige middelen in te zetten. Dit bleek meer in te houden dan samenvoeging van organisaties die zich inhoudelijk richten op deze punten. Men moest nadenken over de eigen rol en de strategie aanpassen aan de veranderende vraag.

De bso-leidsters, ook wel vrijetijdsmedewerkers genoemd, zijn in dienst van de school. Zij zorgen voor activiteiten binnen schooltijd gedurende de verschillende pauzemomenten. Tijdens de lessen assisteren zij de docent. Er wordt vergaand samengewerkt in het gebruik van ruimten. Vanuit de gedachte dat het kind centraal staat en de leeromgeving door het team gezamenlijk wordt vormgegeven heeft de docent afscheid genomen van zijn heiligdom: het lokaal. Dit wordt gedeeld. Er zijn wel specifieke ruimten voor buitenschoolse activiteiten, bijvoorbeeld de huiskamer, maar activiteiten zoals muziek, knutselen en dergelijke vinden plaats in de leslokalen. Toch voelen de vrijetijdsmedewerkers zich minder

gewaardeerd dan de docenten, omdat leren en onderwijs nog steeds voorop staan, uitzonderingen daargelaten natuurlijk. Beide partijen zijn zoekende naar een gelijkwaardige basis voor de waardering van de diverse functies, hun onderlinge verhoudingen en welke randvoorwaarden de organisatie moet scheppen. Dat is makkelijker in een situatie waarin het om dezelfde organisatie gaat. Hoe zit dat in een samenwerking van verschillende partijen binnen een brede school zoals in Nederland?

Welbevinden

De integratie in Zweden van de jeugd- en gehandicaptenzorg binnen het onderwijs heeft positieve gevolgen. Zo is er veel aandacht voor zelfvertrouwen, zelfwaardering, oplossingsgericht werken en denken, en het zien en nemen van eigen verantwoordelijkheid. Kinderen worden begeleid tot zelfstandige individuen met aandacht voor het oplossend vermogen en zij leren situaties en autoriteit te accepteren en hiermee om te gaan. Ook leren ze zich te verplaatsen in de andere zijde en accepteren dat niet alles volgens hun eigen situatie is of wordt gedaan. Als een kind iets niet goed vindt dan leert het zelf hoe hij of zij dit kan veranderen met welke hulpmiddelen binnen de groep of daarbuiten. Het Zweedse model gaat ervan uit dat als het met het zelfvertrouwen van het kind goed zit, dat het dan met het leren wel goed komt. In Nederland is de aandacht voor welbevinden in de klas nog in ontwikkeling. Er zijn nog steeds scholen waar nauwelijks aandacht is voor pesten. De nadruk ligt toch meer op het behalen van resultaten wat tot uitdrukking komt in een cijfer. Zie ook hoeveel waarde er wordt gehecht aan de citotoets.

Hoe ziet het Zweedse model er uit in de praktijk? Enkele voorbeelden kunnen dat wellicht duidelijker maken.

Kinderen krijgen vanaf zes jaar al specifieke taken om verantwoordelijkheid te ontwikkelen. Zo krijgen ze de taak om bij de receptie de telefoon aan te

nemen en dan ouders op een klantvriendelijke manier te woord te staan. En ze zijn verantwoordelijk voor het doorgeven van een ziekmelding aan de docent. Dit gebeurt wel onder begeleiding van een docent. Zo zijn er taakgebonden gebieden voor zaken als het meehelpen met koken, afwassen, stoelen klaarzetten voor feesten en opruimen.

Kinderen worden ook gestimuleerd om op te treden voor een groep. Hiermee wordt de interne motivatie ontwikkeld en worden zij gestimuleerd op eigen kunnen te vertrouwen. Ideeën van kinderen worden positief ontvangen. Kinderen leren elkaar aan te moedigen en respectvol om te gaan met prestaties van de ander.

Ouders hebben een actieve rol bij het behalen van het leerdoel van hun kind. Zij worden ook op hun verantwoordelijkheid aangesproken als zij hierin tekortschieten.

Je zou verwachten dat men in Zweden na vijftien jaar ook al een verregaande samenwerking zou hebben met bijvoorbeeld sport- en muziekscholen. Echter tot onze verbazing is deze samenwerking nog niet van de grond gekomen. Hoe dat komt is niet duidelijk geworden. Het geeft wel aan dat de integratie een ingewikkeld en langdurig proces is.

Betutteling

In Zweden wordt anders omgegaan met te behalen doelen voor de organisaties. De betutteling die steeds verder doorslaat in de kinderopvang in Nederland is in Zweden anders georganiseerd. De Zweedse overheid stelt doelen vast op de volgende gebieden:

- normen en waarden;
- ontwikkeling;
- betrokkenheid van het kind;
- ouderbetrokkenheid;
- samenwerking scholen en vrijetijdscentra.

Hoe deze doelen behaald worden is aan de organisaties zelf. Belangrijke begrippen in Nederland zoals de leidster-kindratio, de risico-inventarisatie veiligheid en gezondheid worden in Zweden nergens opgelegd. Het behalen van de doelstellingen vereist in Zweden erg veel van het leiderschap en de competenties van de directie en het management.

De inspectie vindt plaats op basis van gesprekken met ouders en leidsters, het afnemen van toetsen bij kinderen en controle op de werkplannen van de kindercentra. De inspectie toetst alleen of de doelen van de overheid zijn gehaald. Eventueel krijgt de organisatie enige tijd om een niet gehaald doel als nog te realiseren.

Het juiste evenwicht

In Zweden ligt de nadruk van de ontwikkeling van een kind in de sociale context: waarden als zich inleven en verplaatsen in de ander of de situatie, samenwerken, rekening houden met en compromissen sluiten zijn belangrijk. Kinderen zitten vijf dagen in de week in groepen, het groepsgevoel en discipline zijn leidend. De individuele ontwikkeling is hieraan ondergeschikt. Ze hebben weinig ruimte om op zichzelf te zijn. Dat kan een bepaalde mate van stress geven bij het kind. In Nederland staat meer het individu centraal. Kinderen leren hierdoor hun eigen talenten te ontdekken en hebben volop de ruimte om hieraan vorm te geven. Er wordt veel minder aandacht geschonken aan discipline en verantwoordelijkheidsgevoel. Ook hierbij krijgen kinderen stress als te weinig grenzen worden aangegeven met gevolgen voor de identiteitsontwikkeling. Beide modellen hebben dus voor- en nadelen. Waar het precieze evenwicht ligt is nog onduidelijk.

Peter van Zijl is directeur van Pelosa, leverancier van het roosterprogramma PlanRad. Tevens is Peter betrokken bij het bestuur van een kinderopvangorganisatie.